

NỘI DUNG BIÊN GIỚI, BIỂN ĐẢO TRONG CHƯƠNG TRÌNH, SÁCH GIÁO KHOA LỊCH SỬ TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

PGS. TS. TRẦN VIỆT THỤ*

1. Nội dung về biên giới, biển đảo trong chương trình, sách giáo khoa (SGK) Lịch sử (LS) trung học phổ thông (THPT), phần LS Việt Nam

1) Xuất phát từ đặc trưng của bộ môn LS ở trường phổ thông, “nội dung” biên giới, biển đảo trong chương trình, SGK được hiểu là những sự kiện, hiện tượng, khái niệm, thuật ngữ LS,... những nhận định, đánh giá về biên giới, biển đảo hoặc có liên quan tới biên giới, biển đảo. Nếu dựa vào cấu tạo của SGK, nội dung này được thể hiện trong cả phần “bài viết” (trình bày những kiến thức cơ bản, quan trọng nhất của bài học yêu cầu học sinh (HS) phải nắm vững) và “cơ chế sư phạm” (gồm những yếu tố ngoài bài viết như phần đọc thêm, câu hỏi, bài tập, đồ dùng trực quan...).

2) Với cách hiểu trên, qua khảo sát chương trình, SGK LS THPT hiện hành (phần LS Việt Nam), chúng tôi thống kê những nội dung về biên giới, biển đảo trong bảng sau: (xem *bảng trang 29*).

3) Dựa vào bảng bên, chúng ta có thể rút ra **một số nhận xét** sau đây:

a) Nội dung về biên giới, biển đảo đã được đưa vào chương trình, SGK LS THPT với các mức độ khác nhau; trong đó chủ yếu là ở kênh hình (các lược đồ).

b) Những nội dung về biên giới, biển đảo trong chương trình và SGK LS THPT phần lớn là những kiến thức không cơ bản. Trong phần “bài viết”, ngoài chiến dịch Biên giới thu - đông năm 1950 và cuộc chiến đấu bảo vệ biên giới Tây Nam và biên giới phía Bắc là những sự kiện cơ bản, điển hình; còn lại đều là những kiến thức không cơ bản. Trong phần “cơ chế sư phạm” (chủ yếu là các lược đồ), biên giới, biển đảo không phải là nội dung chính cần phải khai thác trong quá trình dạy học. Vì vậy, nội dung này rất dễ bị giáo viên và HS bỏ qua.

c) Tỷ lệ giữa nội dung về biên giới, biển đảo so với các nội dung khác là chưa thỏa đáng. Chương trình và SGK LS THPT hiện nay chủ yếu trình bày kiến thức về LS chính trị - xã hội, LS đấu tranh giai cấp, LS chiến tranh, mà xem nhẹ những nội dung khác, trong đó có vấn đề biên giới, biển đảo.

d) Nếu hiểu thông qua giảng dạy những kiến thức về biên giới, biển đảo là để giáo dục cho HS ý thức bảo vệ biên giới, bảo vệ chủ quyền biển đảo thì chương trình và SGK LS THPT hiện nay chưa giới thiệu nội dung này theo hướng đó.

2. Một số đề xuất đưa nội dung biên giới, biển đảo vào chương trình, SGK LS THPT sau năm 2015

1) Việc xây dựng chương trình và biên soạn SGK LS phổ thông sau năm 2015 hiện nay chỉ mới dừng lại ở những định hướng lớn. Nhiều vấn đề chi tiết, cụ thể trong xây dựng chương trình và biên soạn SGK còn tiếp tục nghiên cứu giải quyết như: nguyên tắc xây dựng chương trình, cấu trúc chương trình, mục tiêu môn học, lựa chọn nội dung kiến thức, cấu tạo và cách thức biên soạn SGK, v.v... Tuy nhiên, việc lựa chọn và đưa nội dung về biên giới, biển đảo cũng như những nội dung LS khác vào chương trình, SGK LS phổ thông cần phải dựa trên những yêu cầu có tính nguyên tắc.

a) Những nội dung về biên giới, biển đảo đưa vào chương trình, SGK LS phổ thông phải xuất phát từ đặc trưng của bộ môn, đặc trưng của việc nhận thức LS. Một trong những yêu cầu quan trọng của nguyên tắc này là những nội dung về biên giới, biển đảo phải được giới thiệu dưới góc độ tài liệu - sự kiện.

b) Phải đảm bảo tính cơ bản, tính hệ thống. Những nội dung về biên giới, biển đảo phải là kiến thức chủ yếu, quan trọng, cần thiết và thể hiện tính liên tục qua các thời kỳ của LS dân tộc.

c) Đảm bảo tính khoa học, tính tư tưởng. Những nội dung về biên giới, biển đảo phải đảm bảo tính chính xác, khách quan của tài liệu - sự kiện và tạo điều kiện thuận lợi giúp giáo viên khai thác để giáo dục tư tưởng, tình cảm, thái độ HS.

d) Tạo điều kiện để phát huy năng lực HS. Việc phát huy năng lực của HS phụ thuộc vào nhiều yếu tố, nhất là vào phương pháp giảng dạy của giáo viên. Nhưng việc lựa chọn và trình bày những nội dung về biên giới, biển đảo trong chương trình và SGK phải tạo điều kiện tốt nhất để giáo viên có thể

* Khoa Lịch sử, Trường Đại học Vinh

Nội dung về biên giới, biển và hải đảo	Nguồn (SGK)
Hình 35: Lược đồ chiến thắng Bạch Đằng năm 938	Bài 16: Thời Bắc thuộc và các cuộc đấu tranh giành độc lập dân tộc (tiếp theo). LS 10; tr. 86
"Từ sớm, các thuyền buôn Trung Quốc hay các nước phương Nam đã qua lại buôn bán ở các vùng biển phía bắc và miền Trung"	Bài 18: Công cuộc xây dựng và phát triển kinh tế trong các thế kỉ X-XV. LS 10; tr. 94
Hình 37: Lược đồ các địa danh diễn ra các trận đánh lớn (thế kỉ X-XV).	Bài 19: Những cuộc kháng chiến chống ngoại xâm ở các thế kỉ X-XV. LS 10; tr. 100
Hình 49: Lược đồ các đơn vị hành chính Việt Nam thời Minh Mạng	Bài 25: Tình hình chính trị, kinh tế, văn hóa dưới triều Nguyễn (nửa đầu thế kỉ XIX). LS 10; tr. 126
Hình 49: Liên quân Pháp - Tây Ban Nha tấn công Đà Nẵng năm 1858	Bài 19: Nhân dân Việt Nam kháng chiến chống Pháp xâm lược (từ năm 1858 đến trước năm 1873). LS 11; tr. 108
Nội dung Hiệp ước Nhâm Tuất (1862): "... Triều đình phải mở ba cửa biển: Đà Nẵng, Ba Lạt, Quảng Yên cho thương nhân Pháp và Tây Ban Nha vào tự do buôn bán..."	Bài 19: Nhân dân Việt Nam kháng chiến chống Pháp xâm lược (từ năm 1858 đến trước năm 1873). LS 11; tr. 111
Hình 52: Lược đồ cuộc kháng chiến chống Pháp ở Nam Kỳ	Bài 19: Nhân dân Việt Nam kháng chiến chống Pháp xâm lược (từ năm 1858 đến trước năm 1873). LS 11; tr. 113
Sự kiện: Quân Pháp tấn công cửa biển Thuận An	Bài 20: Chiến sự lan rộng ra cả nước. Cuộc kháng chiến của nhân dân ta từ năm 1873 đến năm 1884. Nhà Nguyễn đầu hàng. LS 11; tr. 122
Hình 61: Lược đồ những địa điểm diễn ra các cuộc khởi nghĩa trong phong trào Cần Vương (1885-1896)	Bài 21: Phong trào yêu nước chống Pháp của nhân dân Việt Nam trong những năm cuối thế kỉ XIX. LS 11; tr. 127
Hình 62: Lược đồ địa bàn hoạt động của nghĩa quân Bãi Sậy	Bài 21: Phong trào yêu nước chống Pháp của nhân dân Việt Nam trong những năm cuối thế kỉ XIX. LS 11; tr. 127
Hình 66: Lược đồ khởi nghĩa Hương Khê	Bài 21: Phong trào yêu nước chống Pháp của nhân dân Việt Nam trong những năm cuối thế kỉ XIX. LS 11; tr. 127
"Đường bộ được mở rộng đến những khu vực hẻo lánh, đồn điền, bến cảng và các vùng biên giới trọng yếu"; "Một số cảng biển, cảng sông cũng được mở mang vào thời gian này như: cảng Sài Gòn, Hải Phòng, Đà Nẵng. Các tuyến đường biển đã vươn ra nhiều nước, trên thế giới"	Bài 22: Xã hội Việt Nam trong cuộc khai thác lần thứ nhất của thực dân Pháp. LS 11; tr. 137-138
"... Vào đầu tháng 11/1914 đã bùng nổ cuộc khởi nghĩa của người Thái. Nghĩa quân đánh chiếm nhiều đồn giặc dọc biên giới Việt-Lào và đến cuối năm 1915 đã làm chủ cả vùng Tây Bắc"	Bài 24: Việt Nam trong những năm Chiến tranh thế giới thứ nhất (1914-1918). LS 11; tr. 150
"Cuối tháng 9/1940, quân Nhật vượt biên giới Việt - Trung tiến vào miền Bắc Việt Nam"	Bài 16: Phong trào giải phóng dân tộc và Tổng khởi nghĩa tháng Tám (1939-1945). Nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa ra đời. LS 12; tr. 103
Hình 36: Lược đồ khởi nghĩa Nam Kỳ	Bài 16: Phong trào giải phóng dân tộc và Tổng khởi nghĩa tháng Tám (1939-1945). Nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa ra đời. LS 12; tr. 106
Hình 37: Lược đồ binh biến Đô Lương	Bài 16: Phong trào giải phóng dân tộc và Tổng khởi nghĩa tháng Tám (1939-1945). Nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa ra đời. LS 12; tr. 107
Hình 48: Lược đồ chiến dịch Việt Bắc thu - đông năm 1947	Bài 18: Những năm đầu của cuộc kháng chiến toàn quốc chống thực dân Pháp (1946-1950). LS 12; tr. 134
Chiến dịch Biên giới thu - đông năm 1950	Bài 18: Những năm đầu của cuộc kháng chiến toàn quốc chống thực dân Pháp (1946-1950). LS 12; tr. 135-138
Hình 50: Lược đồ chiến dịch Biên giới thu - đông năm 1950	Bài 18: Những năm đầu của cuộc kháng chiến toàn quốc chống thực dân Pháp (1946-1950). LS 12; tr. 137
Câu hỏi: Chiến dịch Biên giới thu - đông năm 1950 của ta được mở trong hoàn cảnh như thế nào? Nêu diễn biến, kết quả và ý nghĩa của chiến dịch.	Bài 18: Những năm đầu của cuộc kháng chiến toàn quốc chống thực dân Pháp (1946-1950). LS 12; tr. 138
Hình 61: Lược đồ phong trào "Đồng khởi" ở miền Nam	Bài 21: Xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc, đấu tranh chống đế quốc Mĩ và chính quyền Sài Gòn ở miền Nam (1954-1965). LS 12; tr. 163
Hình 69: Lược đồ trận Vạn Tường - Quảng Ngãi (8/1965)	Bài 22: Nhân dân hai miền trực tiếp chiến đấu chống đế quốc Mĩ xâm lược. Nhân dân miền Bắc vừa chiến đấu vừa sản xuất (1965-1973). LS 12; tr. 174
"Sự kiện Vịnh Bắc Bộ", ngày 5/8/1964	Bài 22: Nhân dân hai miền trực tiếp chiến đấu chống đế quốc Mĩ xâm lược. Nhân dân miền Bắc vừa chiến đấu vừa sản xuất (1965-1973). LS 12; tr. 178
"Đến ngày 9-5-1972, Mĩ tuyên bố phong tỏa cảng Hải Phòng cùng các cửa sông, luồng lạch, vùng biển miền Bắc"	Bài 22: Nhân dân hai miền trực tiếp chiến đấu chống đế quốc Mĩ xâm lược. Nhân dân miền Bắc vừa chiến đấu vừa sản xuất (1965-1973). LS 12; tr. 184
Hình 79: Lược đồ diễn biến cuộc Tổng tiến công và nổi dậy Xuân 1975	Bài 23: Khôi phục và phát triển kinh tế - xã hội ở miền Bắc, giải phóng hoàn toàn miền Nam (1973-1975). LS 12; tr. 193
"Từ cuối tháng 3 đến đầu tháng 4, nhân dân các tỉnh còn lại ở ven biển miền Trung... đã nổi dậy đánh địch, giành quyền làm chủ. Các đảo biển miền Trung cũng lần lượt được giải phóng"	Bài 23: Khôi phục và phát triển kinh tế - xã hội ở miền Bắc, giải phóng hoàn toàn miền Nam (1973-1975). LS 12; tr. 195
Đấu tranh bảo vệ biên giới Tây Nam và biên giới phía Bắc	Bài 24: Việt Nam trong năm đầu sau thắng lợi của cuộc kháng chiến chống Mĩ, cứu nước năm 1975. LS 12; tr. 206-207
Câu hỏi: Cuộc đấu tranh bảo vệ biên giới Tây Nam và biên giới phía Bắc Tổ quốc của nhân dân ta đã diễn ra như thế nào?	Bài 24: Việt Nam trong năm đầu sau thắng lợi của cuộc kháng chiến chống Mĩ, cứu nước năm 1975. LS 12; tr. 207

tổ chức hoạt động dạy học theo hướng phát huy năng lực của HS.

d) Đảm bảo tính cụ thể, đa dạng và hấp dẫn HS. Bản chất của LS nói chung cũng như những nội dung về biên giới, biển đảo trong LS luôn luôn cụ thể, phong phú, muôn hình muôn vẻ. Vì vậy, những nội dung về biên giới, biển đảo cần được giới thiệu qua những sự kiện cụ thể, những tư liệu sinh động, những đồ dùng trực quan đa dạng, hấp dẫn.

2) Căn cứ vào những yêu cầu nêu trên, chúng tôi đề xuất khối kiến thức về biên giới, biển đảo trong xây dựng chương trình, biên soạn SGK LS, đáp ứng việc đổi mới chương trình giáo dục phổ thông sau năm 2015. Đây chỉ là những vấn đề LS, chứ không phải là nội dung, kiến thức, sự kiện cụ thể: - Vai trò của biên giới, biển đảo trong LS dựng nước và giữ nước của dân tộc ta; - Quá trình thực thi chủ quyền, quản lý, khai thác biển đảo của Việt Nam qua các thời kì LS; - Các cuộc đấu tranh (quân sự, chính trị, ngoại giao) bảo vệ biên giới, biển đảo của nhân dân Việt Nam trong LS; - Những trận chiến đấu tiêu biểu của quân và dân Việt Nam diễn ra trên biên giới, biển đảo qua các thời kì LS. □

Tài liệu tham khảo

1. Trần Thị Vân Anh. “Từ câu chuyện của người Việt Nam ở nước ngoài nghĩ đến việc dạy học về vấn đề biển Đông trong chương trình Lịch sử ở trường phổ thông hiện nay”. Kỷ yếu hội thảo “Vấn đề biển Đông

trong nghiên cứu và giảng dạy Lịch sử”, Khoa Lịch sử, Trường Đại học sư phạm Hà Nội, 2013.

2. Đỗ Thanh Bình - Nguyễn Thị Hạnh. *Cuộc chiến tranh bảo vệ biên giới, lãnh thổ năm 1979 và vấn đề chủ quyền biển đảo hiện nay - Những nội dung cần đưa vào các cấp học*. Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử, số 5, 2013.

3. Bộ GD-ĐT. *Lịch sử 10*. NXB Giáo dục, H. 2006.

4. Bộ GD-ĐT. *Lịch sử 11*. NXB Giáo dục Việt Nam, H. 2010.

5. Bộ GD-ĐT. *Lịch sử 12*. NXB Giáo dục Việt Nam, H. 2010.

6. Hà Minh Hồng (chủ biên) - Trần Nam Tiến (đồng chủ biên). *Nhìn ra biển khơi*. NXB Tổng hợp, TP Hồ Chí Minh, 2012.

7. Nguyễn Văn Kim. *Người Việt với biển*. NXB Thế giới, H. 2011.

8. Nguyễn Hữu Tâm. “Triều Minh Mệnh quản lí vùng biển đảo Hoàng Sa”. <http://www.hoangsa.danang.gov.vn/index.php/thong-tin-tu-li-u/tu-li-u-l-ch-s/150-tri-u-minh-m-nh-qu-n-ly-vung-bi-n-d-o-hoang-sa>.

9. Tuệ Nguyễn. “Bổ sung ngay Trường Sa, Hoàng Sa vào sách giáo khoa”. <http://www.thanhvien.com.vn/pages/20120514/bo-sung-ngay-truong-sa-hoang-sa-vao-sach-giao-khoa.aspx>.

SUMMARY

The author of the article give a comment on the content of border, sea and islands in the secondary school curriculum and coursebook of history at present, and suggests adding the above content to the curriculum and the coursebook for 2015.

Thực trạng giáo dục an toàn...

(Tiếp theo trang 56)

các nhà trường. Từ những thực trạng yếu kém trên, chúng tôi sẽ đề xuất các giải pháp theo hướng nghiên cứu tiếp theo. □

Tài liệu tham khảo

1. Ban An toàn giao thông - UBND tỉnh Khánh Hoà. *Báo cáo tổng kết công tác bảo đảm trật tự an toàn giao thông năm 2013 và triển khai nhiệm vụ năm 2014*, số 276/BC-BATGT ngày 09/12/2013.

2. Ban An toàn giao thông - UBND tỉnh Khánh Hoà. *Báo cáo sơ kết công tác bảo đảm trật tự an toàn giao thông quý I năm 2014 và triển khai nhiệm vụ quý II năm 2014*, số 88/BC-BATGT ngày 15/4/2014.

3. Bộ GD-ĐT. *Chỉ thị về tăng cường công tác giáo dục an toàn giao thông trong các cơ sở giáo dục*, số 52/2007/CT-BGDĐT ngày 31/8/2007.

4. Chính phủ. *Nghị quyết về một số giải pháp cấp bách nhằm kiềm chế tai nạn giao thông và ùn tắc giao thông*, số 32/2007/NQ-CP ngày 29/6/2007.

5. Ủy ban An toàn giao thông Quốc gia - Bộ GD-ĐT. *Chương trình phối hợp tăng cường công tác giáo dục an toàn giao thông trong trường học giai đoạn 2013-2018*, số 235/CTPH/UBATGTQG-BGDĐT ngày 05/8/2013.

SUMMARY

In recent years, traffic safety is a matter to which whole society are paying attention. Every day, how many lives are threatened by traffic accidents? Sadly, many victims of traffic accidents are pupils. Therefore, traffic safety has great significance, even vital for people's daily life and society. This article presents the results of surveys of management staff, teachers, students and parents about the education of traffic safety in high schools in the past years. On that basis, it proposes a number of measures to manage the school with the innovation of managing the education for traffic safety in the current period.